

mans. U. i gudsfruktan, uppfostras i g. — 3) (fig.) Uppkomma, uppstå. *En storm u.-åte. Stora snillen u.-åte.* — Äfv. *Växa upp.* — *Uppvuxen* ell. *Uppväxt*, part. pret. 1) Som vuxit upp. *U.-åta tillsammans. Högt uppvuxet träd.* — b) Se *Fullvuxen.* — *Uppväxande*, n. 4.

UPPÅ, uppå' ell. uppå, prep. Upp på, uppe på. Se *På. U. taket. Stå u. en höjd. Lägga något u. skåpet. Klockan hänger u. väggen.*

Anm. I allmänhet brukas *på*; *uppå* sällan, utom för bem. 1, 2 o. 3 af *På* (se d. o.), samt i talesätten: *Stå, sitta u. kvarannan*, med några flera.

UPPÅNGA, v. n. 1. Uppstiga som ånga. — Äfv. *Ånga upp.*

UPPÅT, uppå't, prep. o. adv. 1) Uppför. *En gråsugga kryper u. väggen. Hon kryper u. och ej nedåt.* (Fig. fam.) *Ånda u. väggarna*, alldeles besatt, alldeles på tok. — 2) Längre upp i grannskapet till ett högre beläget föremål, en högre eller nordligare belägen ort. *Han bor u. berget, u. Falun, u. Lappland. Bo, flytta längre u.* — 3) Långt ell. långre upp uti. *Bo, flytta u. landet.* — 4) I riktning upp till, åt höjden. *Han har gått u. berget. Blicka u. himmelen. Blicka u. Kasta u.* — För alla bem. säges äfv. *Upp- och nedåt.*

UPPÅTA, v. a. 1. Genom påtande bringa upp. — Äfv. *Påta upp.*

UPPÄGGA, se *Upppegga.*

UPPÄTA, v. a. 3. (böjes som *Äta*) 1) Äta af något, tills det blir slut. *Jag orkar ej all u. min portion.* (Fam.) *Han ser ut, som skulle han vilja u. folk*, han ser fastligt barsk ut. — 2) (fig. fam.) Ruinera. *Han blir u.-ten af sina betjenter.* — För begge bem. äfv. *Äta upp* (i figurlig bem. mest brukligt). — *U.-ten*, part. pass. (Pop. o. fam.) *Det är u. mat*, derpå är ingenting att förtjena: all vinsten går bort i omkostnader. — *Uppåtande*, n. 4.

UPPÖFVA, v. a. 1. Genom öfning höja, öka, gifva större färdighet, skärpa, utbilda. *U. sin färdighet i en konst. U. förståndet, minnet. U. någon i ett språk.* — Äfv. *Öfva upp.* — *U. sig, v. r.* Genom öfning förvärfva större färdighet. *U. sig i ett språk.* — Äfv. *Öfva upp sig.* — *Uppöfvande*, n. 4. o. *Uppöfning*, f. 2.

UPPÖFVER, uppö'vr, prep. o. adv. Upp öfver, uppe öfver. Se *Öfver*, Anm.

UPPÖSA, upp-pö'sa, v. n. 2. I. Se *Pösa upp.*

UPPÖSA, upp-ö'sa, v. a. 2. II. Ösa någon-ting kokadt ur gryta, panna o. s. v., i ett kärl. *U. vällingen ur grytan i falet.* — Äfv. *Ösa upp.* — *Uppösande*, n. 4. o. *Uppösning*, f. 2.

UPSALAFEBER, m. 2. Ett slags smittsam feber, ofta gängse i Upsala, hvaraf den fått sitt namn.

UR, n. sing. I. Se *Urväder. I u. och skur*, i snö och regn.

UR, n. 3. II. (af lat. *Hora*) Mekanisk inrättning till tidens mätande och regelmessiga indelning, hvilken genom hjul samt pendel eller stål-fjädrar sättes i rörelse. Jfr. *Klocka*, bem. 2. *Väg-, Fick-, Slag-, Spelur, Cylinderur, m. fl. Solur, Vattenur, Sandur.* — Ss. *Urhandel, -handlare.*

UR, prep. (I fornspråket äfv. *Or, Yr*, af moes.göt. *Uz, Uzu, Us*, hvaraf äfv. prep. *ut* är bildad.) 1) Från ett inre, betäckt, slutet ställe.

Han kommer u. kyrkan. Gå ut u. rummet. Dricka u. ett glas. Lågor uppstego u. jorden. U. vägen, från vägen, bort, t. ex.: *Röja u. vägen.* — 2) (i några talesätt) Från, af. *U. den synpunkten. U. det skålet.* — Adv. Betecknar: 1) Rörelse från ett inre, betäckt eller slutet ställe. *Stiga u.* (vagnen). — 2) Uttömning. *Dricka u.*, tömma glaset. — *Ur* brukas äfven som sammansättnings-partikel och betecknar då: a) Brist, nekande, t. ex.: *Urminnes, ursinnigt, urbota.* — b) Frigörelse från beskylldning, anklagelse, t. ex.: *Urskulda, ursaka.* — c) Begynnelse, uppskof, t. ex.: *Ursprung, urverld, urgammal.* — d) Afskijlande, afsöndring, t. ex.: *Urskilja, urval.* — e) Rörelse från något inre, slutet ställe, rum. Hit hörande sammansatta ord, hvilka af sig sjelfva förstås, äro: *Urblåsa, -bryta, -falla, -gräfva, -hjelpa, -hoppa, -hugga, -hvälfva, -häfva, -hålla, -kasta, -kratsa, -kåta, -lassa, -lasta, -locka, -lossa, -lossna, -lyfta, -mjölka, -plocka, -pressa, -rasa, -risva, -rinna, -rycka, -skaka, -skjuta, -skrapa, -skärra, -skölja, -slicka, -slita, -slå, -spränga, -stiga, -stöta, -suga, -tömma, -vällra.*

URAKTLÅTA, uräcktlå'ta o. uräcktlå'ta, v. a. 3. (böjes som *Låta*) Sammandraget af *Utur akt låta*. Ej iakttaga, ej göra (något som borde göras), underlåta, försumma. *U. sin pligt. U. inställelse. U. inbetalningen af räntan å ett lån.*

URAKTLÅTANDE, n. 4. eller

URAKTLÅTELSE, f. 3. eller

URAKTLÅTENHET, f. 3. Icke fullgörande, icke iakttagande, försummelse. *U. af en pligt. U. att rätta sig efter en gifven föreskrift. Delta var en u. af honom.*

URAN, -ån, m. sing. En metall, upptäckt 1789 af Klaproth.

URANIA, uránia, nom. prop. f. (grek. o. rom. myt.) Stjrnkuskapens gudinna.

URANUS, uránuss, nom. prop. m. (grek. *Uranós*) 1) (myt.) Himmels gud. — 2) En af Herschel 1781 upptäckt planet.

URARFVA, urárffa, adj. oböjl. (lagt.) *Göra sig u.*, afsäga sig arfsrättighet.

URARFVAFÖRMÅN, m. sing. (lagt.) Arfvinges genom ansökning vid vederbörlig domstol vunna förmån att, genom afsägelse af arfsrätten, vinna befrielse från den med arfvet åtföljande gäld.

URARFVAGÖRELSE, f. 3. (lagt.) Laga åtgärd, hvarigenom arfvinge gör sig urafva.

URARFVAMÅL, n. 3. (lagt.) Mål, som angår urarfvagörelse.

URARTA, v. n. 1. Blifva sämre till art, vanslägtas. — *U.-d*, part. pret. Till arten försämrad. — *Urartande*, n. 4.

URAT, -åt, n. 3. (kem.) Urinsyradt salt.

URBANITET, urbanité't, f. (lat. *Urbanitas*) Städdat vett, hyfsning.

URBAND, n. 3. Band, vidhängdt ett fickur. för samma ändamål som en urkedja.

URBERG, n. 3. (geol.) Så kallas de berg, hvilka utgöra jordens äldsta formation och sakna alla spår till organiska väsenden.

URBILD, m. 3. Ursprunglig bild, efter hvilken andra bildas.

URBLEKA, v. a. 2. Göra färgen på ett föremål blekare, försvaga eller utplåna den. — *U.-s*, v. dep. Förlora färgen, få blekare färg. — *Urblekning*, f. 2.